

УДК 316.423.6:316.346.2-055.2

<http://doi.org/10.46869/2707-6776-2024-28-8>

Мартинов А.Ю.

<https://orcid.org/0000-0002-9802-5980>

ФЕМІНІСТИЧНА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ФРН У ІСТОРИЧНИХ ТРЕНДАХ (2022-2024)

У статті проаналізовано особливості формування та реалізації феміністичної зовнішньої політики Німеччини. Феміністичний та екологічний тренди у німецькій зовнішній політиці розглядаються як символ конкуренції між цінностями та інтересами. З часу створення партії зелених (початок 1980-х рр.) пріоритетами зовнішньополітичних установок цієї партії були питання військових конфліктів, гонки озброєнь, захисту прав людини і демократії, міграції, ісламського тероризму. Наглядно це проявлялося під час перебування на посаді міністра закордонних справ в «червоно-зеленій» коаліції Йошки Фішера (1998-2005). Чіткого найменування зовнішньополітичної стратегії «світлофорної коаліції» соціал-демократів, партії зелених і вільних демократів поки що не сформульовано. Ступінь екологічності і феміністичності виглядає мінімальним. Робочою гіпотезою назви цієї стратегії можна вважати ліберально-релятивістською стратегією. Пріоритет «феміністичної зовнішньої політики» мав глобальний вибір та стосувався спроби перевести фемінізм як питання в фемінізм як процес захисту жіночих інтересів по всьому світу. Ці плани зіштовхнулись із жорсткою реальністю міжнародного середовища, яке було травмовано масштабуванням російської агресії проти України. Важливим завданням німецької зовнішньої політики було поєднання феміністичного курсу з екологічними установками. Сучасний світ презентує різне ставлення до жінок. Це де термінується передусім релігійними та локально-цивілізаційними факторами. Феміністична зовнішня політика більша за дипломатичний етикет. Ультраправі популісти у своєму ідеалі бачать Європу континентом білих християнських гетеро сексуальних родин, які треба захищати від «феміністського супрематизму», «тоталітарного воукізму», «соціалістичного глобалізму». Реальна політика знову демонструвала, що вона сильніша за ідеалістичну політику.

Ключові слова: дипломатія, зовнішня політика, екологізм, Німеччина, стратегія, фемінізм.

Коаліційний принцип німецької внутрішньої політики сприяє зміні пріоритетних трендів зовнішньої політики. Функціональне забезпечення реалізації багатосторонньої дипломатії завдячує професійній дипломатичній службі. Дипломатія розуміється як сукупність методів і способів здійснення зовнішньої політики. Це офіційна діяльність з представлення мирними засобами інтересів держави на міжнародній арені. Формування дипломатичних стратегій відбувається як під впливом внутрішньополітичних факторів (рівень усвідомлення елітами і суспільством національних інтересів, ступінь розвитку політичної культури), так і зовнішньополітичних факторів (актуальної геополітичної ситуації на глобальному рівні, регіональному рівні, міжнародно-ситуаційному рівні, пріоритетності питань безпеки і розвитку). Класична модель дипломатії представляє зовнішню політику як результат раціональної діяльності урядовців, інша модель презентує дипломатію як наслідок комплексу організаційних актів і процесів. Ще одна модель визначає дипломатію як

результат торгів між відомствами та їхніми лідерами. На практиці на аналіз заслуговують всі згадані моделі дипломатії.

Один з провідних фахівців у галузі стратегій, професор військових досліджень Королівського коледжу Лондона Лоуренс Фрідман зазначає, що слово стратегія почали використовувати без погодженого загального визначення. З самого початку воно стосувалося завдань війни [1, с. 97]. Однак стратегія свідомо або несвідомо присутня в будь-якій індивідуальній або колективній діяльності. Її спрощене розуміння стосується досягнення мети, розуміння потрібних ресурсів і часу заради цього. Стратегія, зазвичай, формується усвідомлено.

Рациональні рішення мають свої обмеження. Це неповнота інформації в ситуації, коли приймаються рішення; неадекватна інформація щодо співвідношення між цілями і засобами, що ускладнює прогнозування наслідків реалізації прийнятого рішення; відсутність чітких критеріїв вибору між альтернативними рішеннями. У замкнутому дипломатичному середовищі існує ризик підміни незалежного критичного мислення груповим мисленням, яке може вести до ірраціональних рішень і дій у зовнішній політиці. Це може сприяти звуженню кількості можливих альтернатив, некритичного ставлення до курсу, який приймається більшістю; ігнорування експертної думки, яка може дати можливість оцінити наслідки відкладених рішень; ігнорування фактів, які суперечать усталеній думці.

В ХХ століття Німеччина вступила зі стратегією «світової політики», яка коштувала двох світових війн і розколу країни на ФРН і НДР. В період між 1949-1989 рр. ФРН дотримувалась поперемінно різних зовнішньополітичних стратегій. Спочатку за канцлера К. Аденауера (1949-1963) це була консервативно-ліберальна стратегія перетворення Німеччини на європейську ліберальну демократію. «Нова східна політика» канцлера В. Брандта (1969-1974) задала тренд ліберально-прагматичної стратегії прийняття геополітичної реальності та її поступової зміни через зближення з НДР. Згадана зовнішньополітична стратегія «працювала» і за канцлера Г. Коля в 1982-1990 роках та сприяла успішному відновленню національної єдності. Після 1990 р. для ФРН була властива подвійна ліберально-прагматична стратегія розвитку процесу європейської інтеграції та реалізації в його рамках німецьких національних інтересів. Пік цієї стратегії припав на перебування при владі канцлерів Г. Шредера (1998-2005) і А. Меркель (2005-2021). Тоді Німеччина інтенсивно розвивалась за рахунок дешевих російських енергоносіїв і доступу до китайського ринку, закриваючи очі на стан демократії в цих обох євразійських імперіях. Фактично це було повернення від політики ліберально-демократичних цінностей до політики прагматичних інтересів. Кожна із зазначених стратегій свого часу була успішною, зважаючи на стан німецької політичної культури та ідеологічні установки еліт. Чіткого найменування зовнішньополітичної стратегії «світлофорної коаліції» соціал-демократів, партії

зелених і вільних демократів поки що не сформульовано. Ступінь екологічності і феміністичності виглядає мінімальним. Робочою гіпотезою назви цієї стратегії можна вважати ліберально-релятивістською стратегією.

В ХХІ століття, попри теракти в США 11 вересня 2001 р. та американську військову активність на Близькому Сході та в Афганістані в 2003-2021 рр., Європейський Союз і Німеччина вступили з уявленням про важливість підтримки статус-кво, відмови від «жорсткої сили» та пріоритетності політики «м'якої сили». Російська агресія проти України та її масштабування після 24 лютого 2022 р. відродила неореалізм, тобто уявлення про те, що військова сила, а не моральні і правові норми дають можливість захистити інтереси держави. Тобто в класичному визначенні це звучить як стратегія зовнішньої політики, що має визначатися національними інтересами (серед яких є інтереси виживання, життєво важливі інтереси, важливі і дрібні інтереси) і підтримуватись відповідною силою. Але й сила не безмежна. СРСР і США не змогли нав'язати свою волю соціально мобілізованому та націоналістично налаштованому населенню світової периферії. До 2014-2022 рр. військове втручання наддержав у регіональні конфлікти ставало дедалі менш рентабельним.

Наприкінці 2021 р., коли представниця партії зелених Анна-Лена Бербок стала міністром закордонних справ були сподівання що «феміністична зовнішня політика» означатиме більше уваги м'якій силі [2, s. 1]. Додатковий пріоритет «феміністичної зовнішньої політики» мав глобальний вибір та стосувався спроби перевести фемінізм як питання в фемінізм як процес захисту жіночих інтересів по всьому світу [3, p. 1]. Але ці плани зіштовхнулись із жорсткою реальністю міжнародного середовища, яке було травмовано масштабуванням російської агресії проти України.

Метою статті є історичний аналіз зовнішньополітичних стратегій ФРН з точки зору спроби правлячої з 2022 р. коаліції соціал-демократів, партії зелених і вільної демократичної партії надати німецькій зовнішній політиці феміністичний вимір.

Не менш вагомим завданням німецької зовнішньої політики, з точки зору А. Бербок, було поєднання феміністичного курсу з екологічними установками. Феміністичний та екологічний тренди є символами конкуренції між цінностями та інтересами. Зазначимо, що феміністичний тренд в хронологічному вимірі є давнішим за екологічний тренд. Але в 1960-1980-ті рр. вони фактично синхронізувались у політичному порядку денному.

Поняття «гендер» поряд з поняттями сексизму, патріархату і капіталізму стали фундаментом різноманітних феміністичних теорій, які сформувалися на Заході в 1960-1970-ті рр. Існують принаймні чотири окремі різновиди фемінізму: радикальний, марксистський, ліберальний, дуальний [4, p. 10]. Кожна з цих течій по різному реагують на утиск жінок, пропонуючи різні причини та неоднозначні розв'язання цієї проблеми. Радикальні феміністи

стверджують, що гноблення жінок є наслідком патріархату, системи панування, за якої чоловіки як група мають владу над жінками як групою. На думку прибічників марксистського феміністичного аналізу, первинним джерелом утиску є капіталізм. Панування чоловіків над жінками марксистки сприймають як наслідок панування капіталу над працею. Ліберальний фемінізм вбачає проблему в чоловічій упередженості проти жінок. Дуальний фемінізм поєднує марксистський і радикальний феміністичний аналіз, вбачаючи причину утиску жінок у синтезі капіталізму і патріархату. У 1960-х рр. виникла ціла низка соціальних рухів від руху за громадянські права до феміністичної революції, які змушували суспільство жити за ліберальними принципами універсальної людської гідності. За останні століття статус жінок помітно змінився. Те, що ми зараз сприймаємо як даність – можливість навчатися в університеті, право на спадок, виборче право, працевлаштування на ринку праці, репродуктивне планування тощо – виборювалося протягом довгих років у різних країнах світу. Якраз фемінізму, явищу малознаному і «страшному» для більшості суспільства, необхідно завдячувати у такому прогресі. Протягом кількох століть активістки і активісти феміністичного руху доводили (і досі продовжують це робити), що жінка це теж людина. Фемінізм це рух за рівні права і можливості жінок і чоловіків. Також це соціальна теорія і критика патріархату як несправедливого суспільного устрою та рух, який підвищив статус жінок у більшості суспільств. Найбільш поширена класифікація фемінізму це етапи поступового привернення уваги до певних аспектів боротьби за права жінок, зокрема, у країнах Заходу. Зазвичай, дослідники зазначають три хвилі фемінізму. Наразі ще не завершилася 2 хвиля фемінізму, але також почалася 3 хвиля тобто, вони йдуть паралельно. Друга хвиля фемінізму (або радше сучасний феміністичний рух) характеризується більшою розрізненістю, розмаїттям, неузгодженістю щодо деяких проблем усередині руху (ніж в XIX ст.). Але це означає також більше усвідомлення гендерної нерівності. Приходить чіткіше усвідомлення того, що жінки досить різні усередині групи. Жінки відрізняються за віком, економічним становищем (класом), національною приналежністю, сексуальністю, станом здоров'я, регіоном проживання тощо. Хоча також варто зазначити і про певні антифеміністичні настрої та так званий «відкат» («backlash»), пов'язаний із певним призупиненням чи затишшям у активізмі через те, що буцімто у країнах Заходу основні цілі мейнстрімінгового ліберального фемінізму уже досягнуто. Виникла певна криза активізму через те, що молоді жінки жили у суспільстві, де базові права жінок сприймалися із даність. Третя хвиля фемінізму також закріпила виклик дуальностям понять стать, гендер, сексуальність. Ідеї інтерсекційності (intersectional), екофемінізму, трансфемінізму і постмодерного фемінізму набувають поширення. Популярними стають транснаціональні форми протесту, як-от «Хода хвойд» (Slut Walk) як виклик культурі згвалтування та явищу «звинувачення жертви». Чоловіки теж потерпають від традиційних обмежень своєї гендерної ролі. Скажімо, їхній набір маскулінних

рис повинен відповідати різним нормам успішності (яка соціальну цінність чоловіка визначає розміром його заробітку й успішною кар'єрою), розумової, емоційної і фізичної твердості (що передбачає фізичну силу і активність, обізнаність, компетентність, емоційну стриманість) та антижіночності. Тому чоловіки є союзниками жінок у боротьбі за рівні права і можливості. Бербок намагалась трансформувати питання фемінізму у політичний феміністичний процес [3, р. 1].

У вітчизняній історіографії класична жіноча історія представлена у колективній монографії «Жіночі виміри минулого: уявлення, досвіди, репрезентації». Книга складається з чотирьох розділів: «Слово і образ: культурні (само)репрезентації жіночих досвідів», «Заробіток і самореалізація: жінки у фахових середовищах», «Жіночий активізм: практики згуртування, розмежування, самоорганізації», «Жінки і насильство». Це мейнстрімні теми фемінізму [5, с. 440]. Вони перегукуються із євроатлантичним неоліберальним ідеологічним дискурсом, який значною мірою ґрунтується на неомарксизмі (Самір Амін, Йохан Галтунг, І. Валлерстайн), включно з німецькою Франкфуртською школою. У цьому контексті вважається, що ліберальна глобалізація має покінчити не тільки із соціальними та національними антагонізмами, перетворити людство в єдину спільноту, яка не знає ні класових, ні державних, ні гендерних обмежень, а також критики неоколоніалізму в усіх його проявах. Нагадаємо, що на початку 1970-х рр. в середовищі лівих американських професорів (Дерек Белл, Алан Фріман, Кімберлі Креншоу та інших, які спираються на ідеї соціального конструктивізму та ставлять оповідь над доказами) та захисників громадянських прав було сформовано так звану «критичну расову теорію» (англ. critical race theory), яка розглядає расові протиріччя не тільки як забобони, а як комбінацію факторів соціально-економічних і культурних, внаслідок яких білі отримують преференції [6, р. 56]. Адепти згаданої теорії критикують будь-який історичний канон, який складається з праць і символів, створених білими мертвими чоловіками. Мислителі критичної расової теорії ганили лібералізм за близькі зв'язки з колоніалізмом і європейським домінуванням над небілими народами.

Німецький фемінізм має складну історію. Домодерний період ґрунтувався на принципах пріоритетності для жінок «дітей», «кухні», «церкви». Модерний період історії пов'язаний із емансипацією, серед них лідери: К. Цеткін, Р. Люксембург та інші. Веймарська республіка надала німецьким жінкам право голосу. Але націонал-соціалістичний режим був період регресу у правах жінок, який зобов'язав був передусім народжувати «расово чистих арійців». Після 1945 р. дві німецькі держави проводили різну політику щодо жінок. Ще на початку 1960-х рр., як свідчать мемуари Людвіг Ерхарда, мова не йшла про стурбованість німецької еліти достатнім або недостатнім представництвом жінок у політиці [7, с. 336].

Емансипація, сексуальна революція призвели до другого демографічного переходу. На цьому етапі німецький фемінізм прийняв глобальні феміністичні постулати, що 1) гендер визначає політичні процеси та є вирішальним фактором соціалізації та ідентичності, 2) політичне життя ґрунтується на домінуванні білих чоловіків, з чим жінки мають боротися, 3) чоловіча інтерпретація політики та історії не може бути визнана вичерпною і домінантною.

Німецьке суспільство об'єктивно багатокультурне. Різна само ідентифікація у німецьких мусульманок, католичок, протестанток і православних (після напливу українських жінок 2022 р.). Канцлер А. Меркель розпочала політичну кар'єру у відкритій конкуренції із чоловіками. Був реалізований скандинавський приклад із жіночими квотами у партійному керівництві. Але на відміну від Бербок, Меркель ніколи не робила пріоритетом своєї політики фемінізм. Натомість А. Бербок восени 2021 р. анонсувала проведення феміністичної зовнішньої політики. Партія зелених намагалася поєднати кліматичну рівність і фемінізм. Це виявилось дуже складним, зважаючи на масштабування російської агресії проти України та безпекові виклики для Європи. Знову стало зрозуміло, що міжнародне право може відстояти себе, спираючись на кінетичну силу. Фолкер Резінг у липні 2024 р. опублікував аналітичну замітку щодо ролі А. Бербок як дипломата у різних кольорах [8, s. 1]. Персона міністра закордонних справ, так само як його партійність, мають ефект корекції професійної дипломатії. У випадку з Анно-Леною Бербок маємо інерцію німецької дипломатичної служби, яка накладається на традиції спільної зовнішньої політики Європейського Союзу. Клемансо приписують фразу, що дипломатія надто важлива справа, аби довіряти її лише чоловікам.

Сучасний світ презентує різне ставлення до жінок. Це де термінується передусім релігійними та локально-цивілізаційними факторами. Наприклад, 2019 року менше ніж 30% членів Комуністичної партії Китаю були жінками, а станом на 2021 рік жодна з них не входила до впливового Постійного комітету Політбюро. Влада Китаю заборонила слово фемінізм, а за індексом гендерного розвитку всесвітньої економічного форуму 2019 року Китай посів 106-те місце зі 153 країн [9, с. 234]. Першою у світі жінкою міністром закордонних справ стала румунська комуністка Анна Паукер (1893-1960) [10, с. 211]. Меркель вважала себе імпліцитною феміністкою у традиційному розумінні як рівноправності чоловіків і жінок у всіх сферах життя. Під час першого в історії ФРН входження партії зелених до коаліції із соціал-демократами в 1998-2005 рр. Анна Лена Бербок в 1999 р. стала бронзовою призеркою чемпіонату Німеччини зі стрибків на батуті.

У грудні 2021 р. лідерка партії зелених Анна-Лена Бербок стала міністеркою закордонних справ. Пріоритетом вона зробила «фемінізацію» німецької зовнішньої політики. Її тоді критикували за недосконалу англійську мову [11, s. 1]. Чоловік Бербок Даніль Холефляш залишив роботу у компанії DHL,

аби займатися вихованням двох дітей [12, s. 1]. З часу створення партії зелених (початок 1980-х рр.) пріоритетами зовнішньополітичних установок цієї партії були питання військових конфліктів, гонки озброєнь, захисту прав людини і демократії, міграції, ісламського тероризму. Наглядно це проявлялося під час перебування на посаді міністра закордонних справ в «червоно-зеленій» коаліції Йошки Фішера (1998-2005).

Влітку 2022 р., коли Путін вже масштабував війну проти України, А. Бербок стверджувала, що «суть феміністичної зовнішньої політики – мати на увазі всіх людей» [13, с. 24]. Бербок розкритикувала Меркель за те, що колишня канцлерка в останні дні урядування дозволила експортувати німецької зброї на п'ять мільярдів євро [14, s. 1]. У грудні 2022 р. вивпниввся рік як Бербок була міністром закордонних справ. Тоді наголошували, що вимушеними пріоритетами для Бербок стали допомога Україні та консолідація Європейського Союзу [15, s. 1]. В лютому 2023 р. вона знову наголосила, що хоче бути «послом» феміністичної зовнішньої політики [16, s. 1]. Бербок мала амбіцію просувати феміністичний порядок денний у Азії [17, s. 1]. Феміністична зовнішня політика більша за дипломатичний етикет [18, s. 1]. Звичайно, пріоритетними для німецької зовнішньої політики за умов масштабування російської агресії проти України залишалися відносини зі США. 4 березня 2023 р. у Вашингтоні побував канцлер О. Шольц. Канцлер ФРН заявив, що виведення російських військ з території України є передумовою будь-яких переговорів. РФ намагалась мобілізувати свої мережі впливу, аби організувати у містах ФРН мітинги пацифістів, які вимагали припинити постачання зброї Україні. Але регулярні соціологічні опитування свідчили, що більшість громадян ФРН підтримувала всебічну допомогу Україні. 9 лютого 2024 р. канцлер О. Шольц прибув у Вашингтон. Республіканці блокували прийняття допомоги Україні, тому Байден закликав Німеччину взяти на себе більшу частину воєнної і фінансової допомоги Україні. Німецькі експерти наголошували на відмінностях зовнішньоекономічної політики адміністрацій Трампа і Байдена. Байден в 2021-2024 рр. відновив рівень економіки США до пандемії, але це призвело до високої інфляції. Також не вдалося створити Євроатлантичну та Транстихоокеанську зони вільної торгівлі. Трамп погрожував не захищати Європу в рамках зобов'язань по НАТО. В розпалі виборчої кампанії президента США 2024 р. експерти «Німецького товариства зовнішньої політики» проаналізували коло протиріч, які стимулюють побоювання повторного обрання на посаду президента США Д. Трампа. Це можливий перегляд воєнно-політичних зобов'язань США перед Європою у форматі НАТО, торговельні війни з Китаєм, перегляд американської політики щодо Росії, відмова від захисту клімату та жорсткий міграційний курс.

Складно за каденції «світлофорної коаліції» розвивалися німецько-французькі відносини. 26 травня 2024 р. розпочався триденний державний візит Е. Макрона до Берліна. Відкритим було питання, наскільки Франція і ФРН

готові до правого повороту Європейського парламенту після червневих виборів. Шольц, на відміну від Макрона, вважав США головним гарантом безпеки. Існували розбіжності щодо мита на китайські автомобілі, які загрожували робочим місцям в Європі. Макрон, виступаючи в Дрездені, попередив, що може зазнати поразки ліберальна Європа. 9 червня 2024 р. «Національне об'єднання» Марін Ле Пен виграло вибори до Європейського парламенту у Франції. Президент Е. Макрон призначив на 30 червня і 7 липня 2024 р. дострокові вибори до Національних зборів. Ле Пен заявила, що готова очолити уряд. Експерти «Німецького товариства зовнішньої політики» прогнозували, що на рівні німецько-французької взаємодії уряд Ле Пен максимально ускладнить співпрацю з питань зміни клімату, міграції, стримування РФ, торговельних війн з Китаєм і США.

Суперечливо виглядали відносини ФРН за країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону. Німецькі експерти з питань зовнішньої політики рекомендували в Індійсько-Тихоокеанському регіоні відмовитись від поняття «стратегічне партнерство цінностей». Індія розглядалась як запасний варіант для німецького експорту. Хоча Індія мала імідж «найбільшої демократії світу», уряд Нарендри Моді спирається на індуїстський націоналізм, що дає підстави казати про деградацію демократичних інститутів та розвитку у напрямку до автократії. Відразу після того, як О. Шольц став канцлером Китай попередив ФРН про неприйнятність можливої зустрічі німецького канцлера з Далай Ламою. На початку червня 2022 р. міністр економіки ФРН Р. Хабек відвідав Пекін. Китайська підтримка російської війни проти України негативно позначилася на стані німецько-китайської торгівлі. 12 квітня 2023 р. Бербок відвідала Пекін та закликала Китай до поміркованості щодо Тайваню. Німецька економіка залишалась залежною від постачання тайванських мікросхем. 14-16 квітня 2024 р. канцлер О. Шольц відвідав Китай. Це була спроба показати можливість продовження з Китаєм бізнесу як завжди. У Шанхаї канцлер відвідав німецькі фірми, включно з автомобільними, які працюють у Китаї. Напередодні візиту Шольц відкрив на китайській платформі «Тік-Ток» свій аккаунт. Сі Цзінпін зажадав від Шольца припинити постачання зброї Україні. Утопічним було ставлення до сприйняття Німеччини китайськими інтелектуалами, замовчувався вплив китайської розвідки на розвиток відносин.

Атака «Хамас» проти Ізраїлю 7 жовтня 2023 р. стала потужним викликом близькосхідній політиці ФРН. Канцлер О. Шольц заявив, що має намір всебічно підтримувати Ізраїль. Це зробило більш напруженими німецько-турецькі відносини. У середині січня 2024 р. вивпнилося 100 днів військової операції Ізраїлю в секторі Газа. Міністр закордонних справ ФРН А. Бербок закликала надати гуманітарну допомогу палестинським біженцям. 14 квітня 2024 р. перед від'їздом Шольца в Ізраїль Іран наніс ракетний удар по Ізраїлю у відповідь на ліквідацію 1 квітня в Дамаску командувача «Корпусу стражів ісламської революції». Шольц засудив цю атаку. 7 травня 2024 р. прихильники Палестини

захопили двір Вільного університету в Берліні, виступаючи проти німецької підтримки Ізраїлю. Ізраїль нагадував, що традиційний арабсько-ізраїльський конфлікт з 7 жовтня 2023 р. трансформувалася у війну Глобального Півдня проти «золотого мільярду». 10 травня 2024 р. Генеральна Асамблея ООН голосами 143 країн підтримала звернення до Ради Безпеки ООН щодо рекомендації прийняття в ООН Палестини. Нікарагуа звернулася до Гаазького міжнародного трибуналу з позовом проти Німеччини за допомогу Ізраїлю.

Навесні 2024 р. посилювалися протиріччя всередині правлячої коаліції. А. Бербок була важливим комунікатором як у внутрішній, так і зовнішній політиці ФРН [19, s. 1]. У травні 2024 р. в розпал виборчої кампанії до Європейського парламенту і 75-річчя Ради Європи А. Бербок закликала захищати ліберальний європейський порядок [20, s. 1].

6-9 червня 2024 р. відбулися вибори нового складу Європейського парламенту. Ультраправі політичні сили набрали 25% голосів виборців. Вони перемогли в Австрії, Бельгії, Чехії, Франції, Угорщині, Нідерландах, Італії, Польщі, Словаччині. Друге – третє місце ультраправі отримали в Естонії, Болгарії, Фінляндії, Німеччині, Латвії, Португалії, Румунії, Іспанії, Словаччині. Ультраправі популісти у своєму ідеалі бачать Європу континентом білих християнських гетеро сексуальних родин, які треба захищати від «феміністського супрематизму», «тоталітарного воукізму», «соціалістичного глобалізму». Мораль і міжнародне право показують потенцію того, якими можуть бути міжнародні відносини, а політика демонструє те, якими міжнародні відносини є в реальності.

Тема нелегальної міграції підсилювала скандал із незаконною видачею віз німецькими дипломатами в пакистанській столиці Ісламабаді. Це ставило питання щодо компетентності А. Бербок у керівництві дипломатичною службою [21, s. 1]. У відповідь лунали припущення, що партія зелених на виборах 2025 р. кандидатом на посаду канцлера може назвати саме А. Бербок, а не Р. Хабек [22, s. 1]. Однак сама Бербок запевнила, що дуже зайнята своїми дипломатичними обов'язками, аби готувати партію до виборів. Тоді Хабек як віце-канцлер начебто мав менше обов'язків. На цьому фоні кадровий дефіцит у зовнішній розвідці, дипломатичній службі ФРН наклався на помилки консульської служби за часів перебування на посаді міністра закордонних справ ФРН А. Бербок із видачею віз у низці критичних для внутрішньої німецької безпеки країн світу [23, s. 1]. Бербок була проти обміну російського вбивці Красикова на заарештованого в Білорусі німецького громадянина Ріко Крігера, який отримав смертний вирок [24, s. 1]. 1 серпня 2024 р. обмін відбувся. Прем'єр-міністр Тюрингії Б. Рамелов пропонував Євросоюзу укласти з російською стороною пакт про ненапад. Німецький автомобільний концерн «Фольксваген» через своїх китайських партнерів повернувся на російський ринок. 15 серпня 2024 р. на третю річницю повернення до влади в Афганістані «Талібану» А. Бербок констатувала, що ісламістська влада регулярно порушує

права афганських жінок і дівчаток [25, s. 1]. Але ні ФРН, ні світове співтовариство не мало інструментів впливу, аби змінити стан справ на краще.

Реальна політика знову демонструвала, що вона сильніша за ідеалістичну політику. Таким чином, яким є співвідношення екологічної ідеології і феміністичної зовнішньої політики у виконанні А. Бербок? Екологічна ідеологія ширша за woke ідеологію західних нових лівих з її акцентуванням уваги на соціальній, расовій, гендерній нерівності. «Ліві вимагають масового перерозподілу багатства та влади, а також визнання груп на основі фіксованих характеристик, як-от раса і стать» [26, с. 10]. Дорадчого процесу недостатньо, аби скасувати права людей на захист від примусу. Зелені відійшли від традиційного пацифізму, який спирався на ідею, що насильницький опір невинуватим, оскільки завдає шкоди невинним людям, не досягаючи своїх цілей. Але війн важко уникнути, адже завжди є предмет конфлікту: цінні ресурси або історія територіальних суперечок.

На виборах до Європейського парламенту 9 червня 2024 р. екологічний порядок денний підтримала молодь від 16 років, яка голосувала на виборах Європейського парламенту за дрібні партії типу ліво ліберальної «Volt» (боротьба з соціальною диференціацією та кліматичними змінами), за радикальну партію «захисту тварин», які завдяки голосам молоді мають представництво в Європейському парламенті. Втрата голосів партією зелених пояснюється незадоволеннях їхньою компромісною політикою, а не розчаруванням в екологічному порядку денному.

Список використаних джерел та літератури

1. Фридман Л. Стратегія: історія. Харків, 2024.
2. Stamm L. Feministische Außenpolitik in Deutschland. URL: <https://www.dgap.org/de>
3. Hauschild A., Stamm L. From Feminist Questions toward Feminist Processes. Strengthening Germany's Feminist Foreign Policy. URL: <https://www.dgap.org/de>
4. Barrett M. Women's Oppression Today: Problems in Marxist feminist analysis. London, 1980.
5. Жіночі історії минулого: уявлення, досвід, репрезентації. Львів, 2023.
6. Delgado R, Jean S. Critical race theory. New York, 2001.
7. Erhard L. Meine Kanzlerzeit. Erfahrungen für die Zukunft. Berlin, 2024.
8. Resing V. Baerbock im Porträt. URL: <https://www.cicero.de/innenpolitik/annalene-baerbock-im-portrat-diplomatin-in-of-color>
9. Явін Л. Найкоротша історія Китаю. К., 2024.
10. Джадт Т. Після війни. Історія Європи після 1945 року. К., 2020.
11. Baerbock scherzt über Kritik an ihrem Englisch. URL: <https://www.welt.de/politik/deutschland/article/235826110/annalena-baerbock-scherzt-ueber-kritik-an-ihrem-englisch.html>
12. Ehemann von Annalena Baerbock hat Job aufgegeben um Kindern zu betreuen. URL: <https://www.welt.de/politik/deutschland/article/235910728/daniel-hoefleisch-ehemann-von-annalena-baerbock-gibt-job-auf.html>
13. Стельмах С. «Zeitenwende» в «республіці страху»: Німеччині і російсько-українська війна. К., 2023.

14. Baerbock dringt auf Schärfere Regeln für Rüstungsexporte. URL: <https://www.welt.de/politik/ausland/article235873686/annalena-baerbock-aussenministerin-dringt-auf-schaerfere-regeln-fuer-ruestungsexporte.html>
15. Feld C. Wie Baerbock einen neuen Ton setzt. URL: <https://www.tagesschau.de>
16. Baerbock Annalena will eine Botschafterin in für feministische Außenpolitik. URL: <https://www.welt.de>
17. Grabow K. Die feministische Asienstrategie der Svenjaschulze. URL: <https://www.cicero.de/aussenpolitik/entwicklungspolitik-ohne-politik-die-asienstrategie-des-bmz>
18. Wertegeleitete Außenpolitik – mehr als nur ein Etikett? URL: <https://www.deutschlandfunk.de/wertegeleitete-aussenpolitik-baerbock-100.html>
19. Marguier A. Der Außendarstellerin. URL: <https://www.cicero.de/aussenpolitik/annalena-baerbock-die-aussendarstellerin>
20. Baerbock ruft zu Verteidigung der europäischen Werte auf. URL: <https://www.duetschalandfunk.de/baerbock-ruft-zu-verteidigung-ruft-zu-verteidigung-der-europaeischen-werte-auf-102.html>
21. Gräber D. Baerbocks Visa-Affäre: Das ist der aktuelle Stand. URL: <https://www.cicero.de/aussenpolitik/ermittlungen-der-staats-anwaltschafts-baerbock-visa-affaere-das-ist-der-aktuelle-stand>
22. Wyssuma M. Der grünen Kapitän und die Außenministerin. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/baerbock-verzichtet-auf-kanzler-kandidatur-ist-habeck-jetzt-dran-19848769.html>
23. Gräber D. Illegal, legal, egal. URL: <https://www.cicero.de/innenpolitik/baerbocks-visa-affare-illegal-legal-egal>
24. Gräber D. Baerbocks dreistes Ablenkungsmanöver im Visa-Skandal. URL: <https://www.cicero.de/aussenpolitik/aussenministerin-weicht-aus-baerbocks-sblenkungsmanover-im-visa-skandal>
25. Baerbock: Taliban Regime begeht systematische Menschenrechtverletzung an Frauen und Mädchen. URL: <https://www.deutschlandfunk.de/baerbock-taliban-regime-begeht-systematische-menschenrechtverletzung-an-frauen-und-madchen-100.html>
26. Фукуяма Ф. Лібералізм і його протиріччя. К., 2023.

References

1. Fridman, L. (2024). *Stratehiya: istoriya*. Kharkiv. [In Ukrainian].
2. Stamm, L. Feministische Außenpolitik in Deutschland. [Online]. Available from: <https://www.dgap.org/de> [In German].
3. Hauschild, A., Stamm, L. From Feminist Questions toward Feminist Processes. Strengthening Germany's Feminist Foreign Policy. [Online]. Available from: <https://www.dgap.org/de> [In English].
4. Barrett, M. (1980). *Women's Oppression Today: Problems in Marxist feminist analysis*. London. [In English].
5. Jinochi istorii mynulogo: ujavlenmia, dosvid, interperazii (2023). Lviv. [In Ukrainian].
6. Delgado, R, Jean, S. (2001). *Critical race theory*. New York.
7. Erhard, L. (2024). *Meine Kanzlerzeit. Erfahrungen für die Zukunft*. Berlin. [In German].
8. Resing, V. Baerbock im Porträt. [Online]. Available from: <https://www.cicero.de/innenpolitik/annalene-baerbock-im-portrat-diplomatin-in-of-color> [In German].
9. Javin, L. (2024). *Najkorotscha istoria Kytaju*. Kyiv. [In Ukrainian].
10. Djadt, T. (2020). *Pislia Wjny. Istorija Ewropa pislia 1945*. Kyiv. [In Ukrainian].
11. Baerbock scherzt über Kritik an ihrem Englisch. [Online]. Available from: <https://www.welt.de/politik/deutschland/article/235826110/annalena-baerbock-scherzt-ueber-kritik-an-ihrem-englisch.html> [In German].

12. Ehemann von Annalena Baerbock hat Job aufgegeben um Kindern zu betreuen. [Online]. Available from: <https://www.welt.de/politik/deutschland/article/235910728/daniel-hoefleisch-ehemann-von-annalena-baerbock-gibt-job-auf.html> [In German].
13. Stelmakh, S. (2023). "Zeitenwende" v respubizi strachu: Nimeccyna i rossijsko-ukrainska wijna. Kyiv. [In Ukrainian].
14. Baerbock dringt auf Schärfere Regeln für Rüstungsexporte. [Online]. Available from: <https://www.welt.de/politik/ausland/article235873686/annalena-baerbock-aussenministerin-dringt-auf-schaerfere-regeln-fuer-ruestungsexporte.html> [In German].
15. Feld, C. Wie Baerbock einen neuen Ton setzt. [Online]. Available from: <https://www.tagesschau.de> [In German].
16. Baerbock Annalena will eine Botschafterin in für feministische Außenpolitik. [Online]. Available from: <https://www.welt.de> [In German].
17. Grabow, K. Die feministische Asienstrategie der Svenjaschulze. [Online]. Available from: <https://www.cicero.de/aussenpolitik/entwicklungspolitik-ohne-politik-die-asienstrategie-des-bmz> [In German].
18. Wertegeleitete Außenpolitik – mehr als nur ein Etikett? [Online]. Available from: <https://www.deutschlandfunk.de/wertegeleitete-aussenpolitik-baerbock-100.html> [In German].
19. Marguier, A. Der Außendarstellerin. [Online]. Available from: <https://www.cicero.de/aussenpolitik/annalena-baerbock-die-aussendarstellerin> [In German].
20. Baerbock ruft zu Verteidigung der europäischen Werte auf. [Online]. Available from: <https://www.duetschalandfunk.de/baerbock-ruft-zu-verteidigung-ruft-zu-verteidigung-der-europaeischen-werte-auf-102.html> [In German].
21. Gräber, D. Baerbocks Visa-Affäre: Das ist der aktuelle Stand. [Online]. Available from: <https://www.cicero.de/aussenpolitik/ermittlungen-der-staats-anwaltschafts-baerbock-visa-affaere-das-ist-der-aktuelle-stand> [In German].
22. Wyssuma, M. Der grünen Kapitän und die Außenministerin. [Online]. Available from: <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/baerbock-verzichtet-auf-kanzler-kandidatur-ist-habeck-jetzt-dran-19848769.html> [In German].
23. Gräber, D. Illegal, legal, egal. [Online]. Available from: <https://www.cicero.de/innenpolitik/baerbocks-visa-affare-illegal-legal-egal> [In German].
24. Gräber, D. Baerbocks dreistes Ablenkungsmanöver im Visa-Skandal. [Online]. Available from: <https://www.cicero.de/aussenpolitik/aussenministerin-weicht-aus-baerbocks-sblenkungsmanover-im-visa-skandal> [In German].
25. Baerbock: Taliban Regime begeht systematische Menschenrechtverletzung an Frauen und Mädchen. [Online]. Available from: <https://www.deutschlandfunk.de/baerbock-taliban-regime-begeht-systematische-menschenrechtverletzung-an-frauen-und-madchen-100.html> [In German].
26. Fukujama, F. (2023). *Liberalism i jogo protyriccia*. Kyiv. [In Ukrainian].

Martynov A. Feminist Foreign Policy of Germany in Historical Trends (2022-2024).

The article analyzes the peculiarities of the formation and implementation of feminist foreign policy in Germany. Feminist and ecological trends in German foreign policy are seen as a symbol of competition between values and interests. Since the creation of the Green Party (the beginning of the 1980s), the priorities of the party's foreign policy have been the issues of military conflicts, the arms race, the protection of human rights and democracy, migration, and Islamic terrorism. This was manifested during the tenure of the Minister of Foreign Affairs in the "red-green" coalition of Yoshioka Fischer (1998-2005). A clear name for the foreign policy strategy of the "traffic light coalition" of social democrats, the party of green and free democrats has not yet been formulated. The degree of environmentalism and feminism seems minimal. The working hypothesis of the name of this strategy can be considered a liberal-relativistic strategy. The priority of "feminist foreign policy" had a global choice and concerned the attempt to translate feminism as an issue into feminism as a process of

protecting women's interests around the world. These plans collided with the harsh reality of the international environment, which was traumatized by the escalation of Russian aggression against Ukraine. An important task of German foreign policy was the combination of a feminist course with environmental attitudes. The modern world presents different attitudes towards women. This is primarily determined by religious and local civilization factors. Feminist foreign policy is about more than diplomatic etiquette. Opponents of this course are right-wing populists. In their ideal, ultra-right populists see Europe as a continent of white Christian heterosexual families, which must be protected from "feminist supremacist", "totalitarian wokism", "socialist globalism". Real politics once again demonstrated that it is stronger than idealistic politics.

Keywords: *diplomacy, foreign policy, environmentalism, Germany, strategy, feminism.*